

UDK: 2-277.2
Pregledni rad
Pripremljeno u srpnju, 2023.

HERMENEUTIKA I KULTURA

Lael O. Caesar

Lael O. Caesar pomoćni je urednik časopisa *Adventist Review* i *Adventist World* te profesor istraživač na Sveučilištu Andrews. Prvotno je radio kao predavač na Sveučilištu Montemorelos u Meksiku a zatim četrnaest godina kao predavač Starog zavjeta na Sveučilištu Andrews s posebnim naglaskom na knjigu o Jobu, i pitanju Božje teodiceje i ljudske patnje. Služio je Crkvi u Karibima, Južnoj Americi, Rusiji, Srednjem istoku te zapadnoj i južnoj Africi. Autor je brojnih znanstvenih članaka i čest govornik koji popularizira biblijski odgoj i obrazovanje.

SAŽETAK

U prošlosti su antropolozi definirali kulturu kao svako naučeno ponašanje koje je stečeno u društvu. U novije vrijeme naglasak se pomaknuo s naučenog ponašanja na komunikaciju naučenog i nenaučenog ponašanja. Lesslie Newbigina definira kulturu kao „ukupan zbroj načina življenja koje je razvila skupina ljudskih bića, i prenosi ih iz naraštaja u naraštaj“.¹ Budući da je religija dio ukupnog zbroja načina življenja, kršćani se moraju zapitati kako se poruka Svetoga pisma najbolje može prenijeti različitim kulturama i različitim naraštajima. Ovo poglavlje će čitatelja uvesti u neke od pristupa tumačenju Svetog pisma koji se temelje na rodu i kulturi.

Cljučne riječi: kultura; Sola Scriptura; feministička teologija; crnačka teologija; multikulturalizam.

1 Newbigina, Lesslie. 1986. *Foolishness to the Greeks: The Gospel and Western Culture*. Grand Rapids, MI : Eerdmans. Str. 3.

1. Pretpostavke u biblijskoj hermeneutici

U disciplini biblijskih studija pitanje pretpostavki teško se može zanemariti, ili čak umanjiti, jer različite pretpostavke dosljedno dovode do radikalno suprotnih zaključaka.

Iako osobne pretpostavke ne određuju što je stvarnost, one definiraju način na koji pojedinac doživljava tu stvarnost. U ovom poglavlju razmatramo kako se pitanje osobnih pretpostavki odnosi na biblijsko tumačenje načela *Sola Scriptura*. Pretpostavke su mnogo važnije u potrazi za spasonosnom istinom i vječnim životom nego u apstraktnoj logici ili igrama loptom. Pogrešne trenerove pretpostavke o najboljim strategijama i sastavu igrača protiv protivničke momčadi mogu dovesti do gubitka utakmice ili serije, dok u biblijskim studijama neispravan mentalni sklop može dovesti do gubitka istine i života. Unatoč hitnosti ove činjenice, čini se da nema kraja različitim načinima razmišljanja prisutnim u današnjim biblijskim tumačenjima.

Vođe koje služe svjetskoj Crkvi nakon osobnih opažanja potvrđuju ono što mnogi suvremeni vjernici već znaju iz iskustva. Mjesna crkva, jednako kao i nacionalna ili međunarodna crkvena središnjica, sada je doista sredstvo koji definira teologiju, oblikuje percepciju, odgaja savjest i daje identitet njihovim životima. Na primjer, „konzervativci“ se okupljaju kako bi ojačali svoju preferiranu kulturu: „kulturu poštovanja“. U isto vrijeme, njihova psihološka i ponekad kronološka suprotnost, možda označena kao „prosvjećeniji liberali“, mogu se okupiti negdje drugdje kako bi uspostavili i potvrdili vlastiti kodeks obožavanja. Kroz ovaj proces koji se još uvijek odvija, vjera i praksa dviju adventističkih zajednica sličnog etničkog ili rasnog sastava unutar Sjeverne Amerike mogu se toliko razlikovati jedna od druge koliko se jedna od druge mogu razlikovati crkva u Sjevernoj Americi i Zapadnoj Africi.

Takve se razlike pojavljuju u lokalnim crkvenim zajednicama u različitim regionalnim, nacionalnim, ekonomskim ili rodno-utemeljenim pristupima koji se trenutno koriste u tumačenju Biblije. Ova raznolikost uključuje latinoameričke, afroameričke, južnokorejske, indijske, feminističke i druge predispozicije. Ovdje nećemo istraživati sve ove mogućnosti, ali ćemo kroz razgovor s nekim od značajnih glasova u ovom skupu multikulturalnog, biblijskog tumačenja, nastojati istaknuti određene vrijedne prednosti tumačenja Biblije utemeljenog na kulturi, klasi i spolu u odnosu na načelo *Sola Scriptura*, čuvajući se pritom mogućih zamki.

Smislen razgovor

Vrijednost ovog istraživanja može se mjeriti na dva načina: (1) s obzirom na poštivanje iskrenosti i intenziteta svih zastupljenih gledišta, i (2) prema stupnju do kojeg dijalog svih uključениh strana proizvodi jasnija teološka razumijevanja koja slave Boga, istinski poštuju Njegovu Riječ i donose duhovnu dobrobit ljudskim sudionicima. Što se tiče prvog načina, mnogi teolozi koji djeluju unutar multikulturalnog konteksta ujedno su i glasovi koji viču protiv boli nepravde. Komentirajući osjećaj podčinjenosti koji potiče na ovakav prosvjed, Albert Camus je napisao da „ne postoji, zapravo, ništa zajedničko između gospodara i roba. Nemoguće je

razgovarati i komunicirati s osobom koja je svedena na ropstvo². Suosjećajno slušanje obično se ne događa u odnosu gospodar-rob. Kako bi najbolje cijenio perspektive koje se predstavljaju u ovom hermeneutičkom dijalogu, čitatelj mora biti spreman slušati njegove sudionike kao kolege, a ne kao nadređene ili podređene.

Naš tretman razgovorom ne može biti iscrpan. Možda ćemo previdjeti određene nijanse *minjunga*, crnačke teologije, feminističke teologije ili teologije oslobođenja. Oni osjećaju i plaču s većim intenzitetom zbog jačine strasti, dubljih izvora osjetljivosti i suosjećanja ili osjećaja negiranja cijenjenih ideala. Osjećajna bol koju ti teolozi proživljavaju sačinjava stvaran dio logike njihovih argumenata.

2. Multikulturalne definicije biblijskog Boga: odabrani primjeri

Crnačka [afroamerička] teologija³

James Cone smatra prikladnim definirati crnačku teologiju u odnosu na crnačku povijest i crnačku moć. Crnačka povijest oživljava prošlost i stvara nove simbole koji će zamijeniti one koje su uništili robovlasnici. Crnačka moć znači da crnci prihvaćaju neučinkovitost obožavanja Boga i pozivanja na ljudsku savjest u okončanju njihovog potlačenog stanja. Molitve, himne i propovijedi, pasivni otpor i pozivanje na razum i filozofiju nikada neće istinski poboljšati sudbinu izrabljivanih. „Uzalud čekamo Duha Svetoga po ovom pitanju!“⁴ Zašto? Jer „tlačitelji nemaju savjesti osim one kojom brane svoje vlastite interese“⁵. Crnačka moć, stoga, mora prekinuti gospodarevu opresivnu kontrolu nad crnačkim životom, poviješću i sudbinom.

Crnačka teologija ove napore prema oslobođenju crnaca jednostavno stavlja u teološki kontekst,⁶ a budući da je oslobođenje dominantna tema crnačke teologije, izraelska priča o Izlasku služi kao najsnažniji narativni i simbolički izraz crnačke teologije. Za Conea, „govoriti o kršćanskom Bogu znači govoriti o nekome tko je sebe definirao prema oslobađanju potlačenih“⁷. Ukratko, Cone želi utvrditi da Bog Svetog pisma Sebe definira kao Spasitelja.

Coneov uvid u spasenje kao transcendentnu dimenziju biblijskog Boga općenito tipizira

2 Camus, Albert. 1956. *The Rebel: An Essay on Man in Revolt*. Predgovor: Sir Herbert Read, L 'Homme Revolte; revidiranje i prijevod: Bower, Anthony. New York, NY: Vintage Books. Str. 283.

3 Priznajemo razliku između afro-američke i afričke teologije o kojoj su raspravljali John Mbiti i Desmond Tutu. Vidi Mbiti, J. 1993. *An African Views American Black Theology*. *Black Theology: A Documentary History*, 2 sv. Ur. Cone, James H. i Wilmore, Gayraud S. Maryknoll, NY: Orbis 1. Str. 379-384. Mbiti smatra da „crnačka teologija ne može i neće postati afrička teologija“ (str. 382). Nasuprot tome, Desmond Tutu vidi crnačku (afričko-američku) teologiju kao unutarnji krug nečega širega, obuhvaćenog afričkom teologijom. Vidi Tutu, Desmond M. *Black Theology/African Theology—Soul Mates or Antagonists?*, u Cone i Wilmore, 1. Str. 385-392.

4 Cone i Wilmore, 1. Str.108.

5 Ibid.

6 Ibid. 1. Str.109.

7 Ibid.

širok raspon kulturoloških tumačenja Svetoga pisma. Pregled drugih regionalnih i autohtonih teologija naglašava ujedinjujuću snagu tog koncepta. Ovo razumijevanje Boga koji oslobađa gradi platformu biblijskog tumačenja u kojoj Južnoafrikanci, Afroamerikanci i subkontinentalni Indijci mogu stajati zajedno. To je spasonosna nit za koju se drže i korejski *minjung* i mestizo Indijanci, vjera koja Latinoamerikance u Chicagu i New Yorku ujedinjuje sa zapadnim Indijcima u Londonu. Sidro svih ovih teoloških brodova jest sigurnost u odanosti Bogu koji oslobađa žene, robinje i djecu od svakog pojedinačnog ugnjetavanja i zajedničke tiranije, Božanstvu kojem je dovoljno stalo do pravde da brani i opravdava one koje svijet prezire, ugnjetava, odbacuje i zaboravlja.

Minjung teologija

Minjung teologija čita Bibliju sa stajališta *minjunga*, onih koji su prepoznati kao „politički potlačeni, društveno otuđeni, ekonomski iskorištavani ljudi, koje se držalo neobrazovanima u kulturnim i intelektualnim pitanjima“.⁸ Ahn Byung-Mu, pionir *minjung* teologije, mnoštvo [*ochlos*] u Evanđelju po Marku redefinira kao sinonim za *minjung*.⁹ Ahn zaključuje da Isusove riječi u Marku 3,34: „Evo moje majke i moje braće“ predstavljaju mnoštvo kao novu zajednicu ili obitelj, kao zamjenu za Njegove izvorne obiteljske veze.¹⁰ Matej 12,49 izvješćuje da Isus upućuje na svoje učenike [*mathetai*], a ne na mnoštvo [*okhlos*] dok daje ovu izjavu. No, budući da je *okhlos* ključan za Ahnovu teologiju, on tvrdi da je *mathetai* zamijenjen s *okhlos* u Mateju kako bi se smanjila neprihvatljivost Isusovog radikalizma. Iz istog razloga, kaže Ahn, paralelni ulomak u Luki potpuno izostavlja izjavu „Evo moje majke i moje braće“.¹¹

Ahnova naklonost prema *minjungu* smatra se izrazom Isusove simpatije prema mnoštvu koje ga je slijedilo. U skladu s ovim kvazi-revizionističkim tumačenjem Svetoga pisma, Ahn je u stanju protumačiti lutajuću Izrael, Mojsijevu zajednicu u pustinji (Brojevi 27,17), kao gomilu siromašnih i gladnih sljedbenika koji ga slijede, ali su otuđeni od svojih vladara.¹²

Feministička teologija

U svom članku „Žensko ponovno čitanje Biblije“¹³, Elsa Tamez oplakuje posvećivanje „starih anti-ženskih običaja hebrejske kulture“.¹⁴ Idealiziranje ovih drevnih običaja kao ”Tako kaže

8 Iz uredničkog uvoda za esej Byung-Mu, Ahn. 1995. *Jesus and the Minjung in the Gospel of Mark. Voices from the Margin: Interpreting the Bible in the Third World*. Ur. Sugirtharajah, R. S. Maryknoll, NY: Orbis Books. Str. 85.

9 Ibid. Str. 84-104.

10 Ibid. Str. 90.

11 Ibid.

12 Ibid. Str. 88.

13 Tamez, Elsa. *Women's Rereading of the Bible*. Sugirtharajah. Str. 48-57.

14 Ibid. Str. 50.

Gospodin” danas marginaliziranu ženskost čini normalnim dijelom svakodnevnog života. Tamez prepoznaje tri problema koja proizlaze iz pogrešnog tumačenja Biblije: prvo, štetan učinak na žene i muškarce koji su usvojili biblijska tumačenja protiv žena; drugo, legitimnost tekstova koji nalažu marginalizaciju žena; i treće, načelo biblijskog autoriteta kako ga se uglavnom tradicionalno prihvaća među protestantima.

Postoji zanimljiva podudarnost između Tamezinih pogleda na protestantski problem biblijskog autoriteta i njezina rješenja za sve tri upravo spomenute dileme. Protestanti zaziru od klasičnih Pavlovihih tekstova koji „zahtijevaju pokornost žena muškarcima” jer, koliko god im se taj zahtjev činio neprihvatljivim, oni ga susreću u knjizi za koju tvrde da je bez greške. No, niti protestantski problem, niti bilo koji drugi problemi ne bi postojali kada bi svi čitatelji shvaćali Bibliju kao ono što ona uistinu jeste: „svjedočanstvo judeo-kršćanskog naroda s posebnom kulturom, za koje sveto otkrivenje uvijek ide u korist onih koji imaju najmanje”.¹⁵ Kad bi to razumjele, žene bi znale da su pozvane „poricati autoritet onih tumačenja koja im štete”.¹⁶

Umjesto odbacivanja Biblije, kao što je slučaj kod feministkinja iz Prvog svijeta, a što ona kritizira kao „pretjeranu reakciju”¹⁷, Tamez otkriva ključ tumačenja koji poništava i zabranjuje tekstove za koje je utvrđeno da su neprijateljski raspoloženi prema ženama. Njezin ključ Bibliju otvara iz ženske perspektive i iskazuje dobrodošlicu svijetu siromašnih. On djeluje kroz središnju temu oslobođenja, naglašavajući načelo da je „Bog na strani potlačenih”¹⁸. Budući da Tamez ne sumnja u to da je Bog „posebno naklonjen siromašnima”, njezina perspektiva ne pravi razliku između feminističkih potreba i krize siromaštva.

Svako osloboditeljsko čitanje mora se iz perspektive latinoameričkih žena shvatiti unutar okvira koji proizlazi iz situacije siromašnih. U kontekstu bijede, pothranjenosti, represije, mučenja, indijanskog genocida i rata – drugim riječima, u kontekstu smrti – nema većeg prioriteta od uokvirivanja i artikuliranja pročitano g teksta u skladu s tim okolnostima.¹⁹

Poput drugih hermeneutičara utemeljenih na rodu i kulturi, glas Else Tamez, u svojoj umjerenosti, poruku Svetoga pisma tumači na gotovo isti način: iz perspektive siromašnih i potlačenih, bilo da su to žene, crnci ili Indijanci, a sve to zbog njihova oslobođenja.

Multikulturalni biblijski tekstovi

Gore navedeni primjeri afroameričke, južnokorejske i feminističke hermeneutike mogu se umnožiti kako unutar svakog od tih polja tako i preko spektra multikulturalnih biblijskih tumačenja. Oni nude poglede na svijet onakve kakvim ga vide određeni specijalizirani tumači čija se perspektiva razlikuje od tradicionalnih artikulacija koje su dominirale kršćanskom teologijom prije sredine dvadesetog stoljeća, i s njima su u snažnom kontrastu. Oni također

15 Ibid. Str. 51.

16 Ibid. Str. 52.

17 Ibid.

18 Ibid. Str. 55-56.

19 Ibid. Str. 55.

tvrde kako se Sveto pismo i Bog Pisma, posebno Isus, smatraju relevantnima za taj svijet. U nekim slučajevima ovi čitatelji izražavaju zabrinutost zbog utjecaja Biblije na napredak procesa kolonizacije. U velikom pitanju Stanleya J. Samarthe, stranost europske interpretacije, pomiješana s onom semitskog podrijetla i usmenih predaja, samo povećava hermeneutičku udaljenost:

Kako Bibliju, koja je semitska knjiga formirana kroz usmenu i pisanu tradiciju u potpuno drugačijem zemljopisnom, povijesnom i kulturnom kontekstu, i koju Zapad tolika stoljeća prisvaja i tumači pomoću hermeneutičkih alata osmišljenih da zadovolje različite potrebe te oblikovanih različitim povijesnim čimbenicima, kako da sada tu Bibliju u Aziji azijski kršćani tumače vlastitome narodu?²⁰

Ipak, ova stvar nije samo pitanje azijskih naspram zapadnih spisa. Engleski se jezik, čak i više od same Biblije, smatra glavnim instrumentom teološkog procesa koloniziranja. Iako je to jezik gotovo cijele azijske kršćanske teologije, on uglavnom djeluje kao drugi jezik za azijske kršćane koji su, stoga, ograničeni na teološku interakciju u mediju koji je jedan stupanj udaljen od njihovih urođenih težnji i primarne kulture. „Dekolonizacija govora daleko je teža od dekolonizacije zemlje.“²¹

Socijalno-psihološka analiza Andreje Ng'weshemi dalje proširuje ovo propitivanje autoriteta zapadnih biblijskih tradicija. Ona smatra da je sam proces kršćanskog obraćenja ozbiljno nedostatan. Također primjećuje kako pitanja upućena kandidatima za krštenje od njih zahtijevaju da se odreknu sebe, svoje religije i svojih kulturnih običaja, kako bi „prisvojili religiju, kulturu i civilizaciju misionara“.²² Ng'weshemi tvrdi da je, suprotno ovom samoodricanju, nova sudbina kandidata bila postati poput misionara. „To je značilo da biti poput misionara znači biti čovjek.“²³ Ona vjeruje da je afrička teologija oslobođenja prirodna i logična reakcija protiv ove dehumanizacije Afrikanaca kroz kršćansko obraćenje. Kroz takvo oslobađanje afričkog čovječanstva i afričke psihe Bog pokazuje prisutnost i djelovanje svog kraljevstva u svijetu. Jer, kao što pokazuje Isusova služba, Božje kraljevstvo predstavlja „potpuni preokret otuđenja, potpunu promjenu, suvereni život, život ‘u svojoj punini’ koji je volja Božja“.²⁴

Prethodna definicija Božjeg kraljevstva, preuzeta iz utjecajne knjige o teologiji oslobođenja, izvučena je iz poglavlja pod naslovom „From out of the oppressed: A New Humanity“.²⁵ Proširujući značenje riječi *oslobođenje*, pisci Leonardo i Clodovis Boff primjećuju da je to riječ koja istodobno obuhvaća i spasenje cijele osobe i cijeloga svijeta.²⁶ Boff i Boff očito znaju za staro čovječanstvo i za izgubljeni svijet. Ono što je pomalo iznenađujuće jest to što kultura i rodno-utemeljene teologije zanemaruju podrijetlo starog čovječanstva i izvorno stanje sada izgubljene

20 Samartha, Stanley J. *Scripture & Scriptures*. Sugirtharajah. Str. 21.

21 Ibid. Str. 23.

22 Ng'weshemi, Andrea. *Who Am I? Who Are We? Religious Conversion and Identity Crisis: Case of Africa*. *Africa Theological Journal*, 24, br. 2 (2001.): str. 25.

23 Ibid. Str. 30.

24 Boff, Leonardo i Boff, Clodovis. 1987. *Introducing Liberation Theology*. Maryknoll, NY: Orbis Books. Str. 90.

25 Ibid. Str. 90-95.

26 Ibid. Str. 91.

nog svijeta. Uz dužno poštovanje vrijednosti kontekstualizacije, čini se da bi pitanja ljudske orijentacije i sudbine u najmanju ruku trebala uključivati pitanje: Kako smo ovdje dospjeli?

3. Biblijsko vrednovanje

Neosviještenost o vlastitim korijenima često dovodi do dezorijentacije. Stoga smisleni evanđeoski razgovori moraju uključivati osviještenost o korijenima. Iako je njegova služba pokazala punu osjetljivost za multikulturalna pitanja, Pavlov rad pruža snažnu potporu ovom stajalištu. On je svim ljudima bio sve: „Sa Židovima sam bio kao Židov, da pridobijem Židove; s podložnicima zakona kao podložnik zakona – iako sam nisam podložnik Zakona – da pridobijem podložnike Zakona. S onima koji su bez zakona bio sam kao bez zakona – iako nisam bez zakona Božjega, štoviše, podložnik sam Kristova zakona – da pridobijem one koji su bez zakona. Sa slabićima sam bio slabić, da pridobijem slabice. Svima njima postao sam sve, da kako neke spasim.“ (1. Korinćanima 9,20-22). Ovaj ulomak upućuje na to kako je potrebno uložiti sve napore da se Evanđelje naviješta na prikladan i smislen način današnjim podgrupama ljudi, bilo da se temelje na rodu, kontinentu ili etničkoj pripadnosti. Ipak, njegova kontekstualizacija evanđeoske poruke na Marsovom brežuljku (Djela 17. poglavlje) pokazuje da je Pavao razumio važnost sidrišta.

Pet činjenica koje se izravno odnose na ovu raspravu posebno se ističu u Pavlovu atenskom govoru. Pavao svog Boga predstavlja sofisticiranim, ali duhovno neukim Atenjanima u smislu (1) Njegove osobnosti, (2) Njegove stvarateljske i održavateljske moći, (3) Njegove uključivosti, (4) Njegovog sudskog autoriteta i (5) Njegove otkupiteljske svrhe.

Ovdje možemo samo kratko komentirati ovih pet točaka. (1) Pavao govori s namjerom da Atenjani njegovog Boga upoznaju kao osobno biće. Njegova poraba srednjeg roda u odnosu na boga njihovog shvaćanja, „onoga što vi... štujete“, u jasnoj je suprotnosti s njegovim odabirom muškog roda jednine za opisivanje božanstva koje im namjerava predstaviti (Djela 17,24). (2) Stvaranje je Božje obilježje. Na temelju Njegove stvaralačke moći znamo da je on Bog. Njegova svakodnevna skrb za sve što je stvoreno trajno je potvrđivanje tog božanstva koje je isključivo Njegovo. Nije mu ništa potrebno, ne služe ga ljudske ruke, ali svi o Njemu ovise. On sam [naglašeno na grčkom] cijelom stvorenju daje život, dah, sve. (3) Bog je uključiv. Pavao je sigurno znao da ova tvrdnja do temelja ruši grčku isključivost, no ni njegova učenost, ni osjetljivost, ni fleksibilnost ne dopuštaju mu da promijeni svu snagu ove činjenice. On govori jasno, bez ikakvih ukrasa: Bog nas je sve stvorio od „jedne krvi“ (17,26 VAB).

Bilo je to vjerovanje koje nijedan Grk, a pogotovo nijedan Atenjanin, vjerojatno ne bi prihvatio. Za takve ljude je razlika između Grka i barbara bila radikalna i bitna. Jedan je po naravi bio zamišljen da bude rob drugome (Aristotel, Politika i. 2.6). No, u Pavlovoj teologiji nije bilo mjesta za „nadmoćnu“ rasu. Vjerovao je izvještaju Postanka o stvaranju čovjeka. Vidio je jedinstvo tjelesne strukture, potencijalnog ili stvarnog razvoja, što zabranjuje bilo kojoj rasi ili narodu – hebrejskoj, helenskoj, latinskoj ili teutonskoj – pretpostaviti da je krema i vrhunac čovječanstva.²⁷

27 Nichol, F. D. ur. 1980. *Seventh-day Adventist Bible Commentary*, rev. izd., sv.7. Washington, D.C: Review

Razumljivo je da jednako kao što su Grci i barbari ujedinjeni u podrijetlu, isto su tako ujedinjeni i svi narodi današnjeg svijeta. Svako zanemarivanje ili umanjivanje ove činjenice u korist ekonomskih, etničkih ili rodničkih razlika borba je protiv rješenja zajedničke dileme čovječanstva. (4) Budući da je On Gospodar svega, jer sve održava svojom stalnom providnošću, Bog može sve ljude pozvati na odgovornost. On je Sudac cijelome svijetu. (5) Božja sudska vlast potvrđena je Njegovim otkupiteljskim čudom, čudom dostupnim svakome tko ga je voljan „napipati i naći“ (Djela 17,27). On jamči da ćemo ga pronaći ako ga budemo tražili svim srcem (Jeremija 29,13). Isus, Sin Božji i Spasitelj po uskrsnuću od mrtvih, vrhunac je Evanđelja. Njegovo djelo spasenja i Njegovo stvaranje novog čovječanstva – ove vrhunske mogućnosti proizlaze iz toga tko On zaista jeste.

Usporedba

Pavao, veliki propovjednik Evanđelja, uvijek je bio predan kontekstualizaciji. Kao takva, njegova metodologija potvrđuje trenutne pokušaje konstruiranja teologija koje su od posebne važnosti za određene ljude. Njegov pristup je uzoran, a polazište značajno. On se u tom pogledu razlikuje od današnjih starosjedilačkih glasova koji žele govoriti o oslobođenju utemeljenom na biblijskim kategorijama. Usporedba Pavlovih i sadašnjih teoloških polazišta otkriva sljedeći kontrast:

A) Polazište kontekstualizacije Jamesa Conea je činjenica da je pripadnik crne rase. Polazna točka Pavlove kontekstualizacije u Djelima apostolskim 17,24 je Bog.

B) Polazište Coneova teologiziranja je oslobođenje. Polazište Pavlova teologiziranja je stvaranje.

Multikulturalizam i autoritet Biblije

Osobno iskustvo je polazište za prakticiranje bilo azijske, afričke, latino ili feminističke teologije. Iako nije uvijek tako, u većini slučajeva jest. Argumenti za južnoazijske naspram semitskih i europskih spisa, latino-feminističkih naspram anti-feminističkih spisa, ili afroameričkih naspram bjelačkih spisa izazivaju značajna pitanja: ako je feminizam, na primjer, u pravu kada se suprotstavlja patrijarhatu, ili afrikanizam kada se suprotstavlja eurocentризmu, treba li feminizam ili afrikanizam onda zamijeniti sile kojima se suprotstavljaju? Ne bi li brisanje patrijarhata feminizam učinilo odgovornim za isto nasilje zbog kojega se kritizira muška dominacija?

Jedno glavno pitanje nadjačava sva ostala: s obzirom na neprijateljsku nastrojenost jedne retorike naspram druge, koja bi od ovih suprotstavljenih perspektiva trebala biti ispravna za čitanje i tumačenje Biblije? Ne možemo poreći da ove hermeneutike imaju veliku zajedničku točku. To je tema povlaštenosti naspram nepovlaštenosti. Ipak, vrijedno je primijetiti

and Herald 6: str. 352-353.

kako dosljedno protivnički odnosi Svetoga pisma favoriziraju mene, konkretnog egzegetu, dok osuđuju svakoga za koga smatram da je moj političko-ekonomski ili sociokulturni suparnik ili neprijatelj. Kulturološki i rodno utemeljeni egzegeti Biblije u hvalevrijednoj mjeri otkrivaju poruku od Boga za sebe i svoj narod kroz proučavanje Biblije. U isto vrijeme, teško je prihvatiti dobrobit tumačenja Biblije koja dosljedno rade na mojem osobnom ili grupnom opravdavanju, a na osuđivanju mojih bližnjih. Takvi rezultati, sa svojim očiglednim samosvrhovitim karakterom, mogu služiti poništavanju proučavanja koje ih je proizvelo. Štoviše, oni nagovješćuju da tumačenje i primjena u takvim slučajevima mogu biti više povezani s vanjskim i vidljivim elementima koji razlikuju kulturu od kulture nego s aspektima ljudske naravi koje svi dijelimo.

Budući da je vanjština važna, te da su i materijalne tvorevine također izrazi naše kulture, i budući da se ljudi i društva mogu spoznati „po svojim plodovima“ (Matej 7,16), egzegeza ih ne bi trebala zanemariti. Unatoč tome, zdravo učenje neće potkopati moralni autoritet Biblije stvaranjem kategorija „mi i oni“ u kojima smo *mi* opravdani na temelju našeg spola, rase ili bogatstva, dok su *oni* osuđeni zbog svog spola, rase ili bogatstva.

Ponovimo, svjesna, podsvjesna ili nesvjesna *a priori* predanost opravdavanja samoga sebe nasuprot drugome u čitanju Biblije dovodi u pitanje autoritet Svetog pisma i ugrožava transcendentnost načela *Sola Scriptura*. Predvidljivo je i ispravno da se tumačenje Biblije temelji na vlastitom iskustvu, ali opasno je i iskrivljeno da nečije vlastito iskustvo postane temelj ili lakmus test za opravdanje Pisma. Multikulturalna tumačenja često se shvaćaju na ovaj način čak i ako to nije nužno njihova namjera. Ona često odgovaraju na uočene neravnoteže u teologiji. Bilo da okrivljuju Crkvu ili Bibliju za te nedostatke, oni žele ispraviti postojeće pogreške i neravnoteže dodajući na važnosti perspektivama koje su dugo zanemarivane.

Ako im je polazište osobno iskustvo, a ne božansko otkrivenje, tada njihovi zaključci teško mogu biti uravnoteženi ili, u konačnici, korisni njima samima ili bilo kome drugome. Ironija takve kulturno vezane hermeneutike nalazi se u tome da se njihovo pretjerano naglašavanje Isusa kao *Spasitelja*, a ne *Stvoritelja*, pojavljuje kao najznačajnija teološka slabost multikulturalnih biblijskih tumačenja. Budući da im nedostaju temelji povjerenja u autoritet objave Postanka 1.-11. poglavlja, prisiljeni su otimati se za privežišta.

Temu sedme skupštine Svjetskog saveza crkava (WCC) neki uzimaju kao potvrdu jasne teologije stvaranja.²⁸ „Dođi Duše Sveti,“ pozivalo se, „obnovi cijelo stvaranje.“ Ovome je dodana molitva koja je svojom molbom s vremena na vrijeme izazivala zastupnike: „Darovatelju života, održavaj svoje Stvaranje!“ Međutim, prezbiterijanska teologinja i feministkinja Chung Hyun Kyung izrazila je sumnju u pravi značaj tog izraza. Zadužena za obraćanje plenarnoj sjednici o temi same skupštine, profesorica Chung je svoje obraćanje započela prizivanjem različitih duhova – duhova mučenika, studenata s Trga Tiananmen, duhova zemlje, zraka i vode i „Duha Osloboditelja, našeg brata Isusa, mučenog i ubijenog na križu“.²⁹ Možda u Svjetskom savezu crkava postoje ljudi koji veličaju nepogrešivi autoritet Biblije, ali s obzi-

28 Vidi Kinnamon, Michael, ur. 1991. *Signs of the Spirit: Official Report of the Seventh Assembly of the World Council of Churches*. Canberra, Australia, 7. – 20. veljača 1991. (Ženeva: WCQ1991.). Str. 54-59.

29 Chung Hyun Kyung. *Come Holy Spirit—Renew the Whole Creation*. Kinnamon. Str. 39.

rom na Chunginu uočljivu ulogu i njezino izlaganje glavne teme skupštine, čini se razumnim zapitati se u kojoj je mjeri Bog Stvoritelj iz Postanka 1.-11. poglavlja Gospodar takve teologije. Prema objašnjenju profesorice Chung, oni koji je optužuju za sinkretizam dio su zapadnjačkog, muškog intelektualizma i posjednici moći, pojedinci koji već 2000 godina postavljaju granice djelovanja Duha. No, „teologije Trećeg svijeta“, tvrdi ona, „nove su paradigme“.³⁰ Bez obzira na novinu, Chungina paradigma sa svojom pluralnošću zbližavajućih duhova nije ni utemeljena na Bibliji niti je namijenjena potvrđivanju transcendentnosti i jedinstvenosti Svetoga pisma.

Vraćajući se na gledišta Tamez i Samarthe, mora se nastojati na tome da protestantsko povjerenje u biblijski autoritet nije ni reakcija protiv papinskog autoriteta niti izvor problema u tumačenju. Protestanti nisu reakcionarni, jer znaju da je Duh Sveti, a ne crkva, nadnaravni roditelj Svetog pisma. Tamezino stajalište da se biblijski tekstovi protiv žena moraju zanemariti ili reinterpretirati³¹, Samarthino priklanjanje hinduističkim i budističkim spisima, njegovo citiranje usmenih semitskih tradicija kao poteškoća u tumačenju Biblije, Ahново gledište da Lukina teologija zahtijeva brisanje Isusove izjave — svi ovi izrazi pokazuju njihov ograničen i neodgovarajući stav prema autoritetu Biblije. Njihove izjave nisu sasvim iznenađujuće, budući da urednik Sugirtharajah objašnjava kako se njegovi pisci služe povijesno-kritičkim metodama tumačenja.³² Ove metode Bibliji dodjeljuju status dokumenta, koliko god je ljudi obožavali, koji su načinili smrtnici, i nad kojim mi, njihovi susmrtnici, možemo biti suci. No, ljudska uključenost u sastavljanje Biblije ne ovlašćuje nas da je smatramo uvjetovanom svim osjećajima naših slabosti:

Iako je Bog govorio određenim naraštajima... Pobrinuo se za to da budući naraštaji koji čitaju Božju Riječ nju razumiju kao skup misli, učenja i nauka koji nadilaze mjesne i ograničene okolnosti tijekom kojih su nastali.³³

Štoviše, Božja Riječ je nepogrešiva i traje zauvijek. Krist izjavljuje: „Jer zaista, kažem vam, dok opstoji nebo i zemlja, ni jedna jota, ni jedna kovčica slova iz Zakona sigurno neće nestati, a da se sve ne ostvari.“ (Matej 5,18). Božja će Riječ trajati kroz beskrajno doba vječnosti (UL 96).

Zaključak

Još mnogo toga treba reći o temi osobnih i/ili grupnih pretpostavki u kontekstu etničkog, rodnog i ostalih načina tumačenja Svetog pisma. Naš razgovor nije bio iscrpan ni s obzirom na opseg hermeneutike niti za proučavanje bilo kojeg hermeneutičara među njima. Prije nekoliko desetljeća, govoreći o crnačkoj teologiji, Mark Chapman primijetio je da „ni u jednom

30 Kinnamon. Str. 16.

31 Za odgovarajuću raspravu o takozvanim 'protu-ženskim tekstovima' vidi Davidson, Richard M. 1998. *Headship, Submission, and Equality in Scripture*. Vyhmeister, Nancy, ur. *Women in Ministry: Biblical and Historical Perspectives*. Berrien Springs, MI: Andrews University Press. Str. 259-295.

32 Sugirtharajah, R. S. Introduction: The Margin as a Site of Creative Revisioning. Sugirtharajah, str. 4.

33 Hasel, Gerhard F. 1980. *Understanding the Living Word of God*. Mountain View CA: Pacific Press. Str. 72.

trenutku njezina razvoja [ona] nije bila monolitan pothvat³⁴. Isto, nesumnjivo, vrijedi i za svaku hermeneutiku utemeljenu na kulturi i rodu koju smo ovdje ispitali. Stvari su možda previše pojednostavljene. Također, teologije koje proizvodi ova hermeneutika nisu statične teologije. Kao što primjećuje Tinyiko Sam Maluleke: „Afrički siromasi ismijavaju ‘oslobodilačku retoriku’ bez obzira na mjesto iz kojeg ona izvire jer... ostaju siromašni³⁵. Ni političko-ekonomski ni teološki procvat ove fraze nije im donio ono čemu su se nadali. Stoga teolozi iz potrebe nastavljaju potragu za nečim što će biti djelotvorno. Nove paradigme koje se pojavljuju uskoro bi mogle ažurirati ovu kritiku. Holističke perspektive u duhu sedme skupštine Svjetskog saveza crkava posvećuju znatno veću pozornost ekološkim pitanjima, povezujući ih s temama kao što su feminizam i autohtona duhovnost. Gaia i queer teologija također se okupljaju pod ovim holističkim okriljem.

No, ipak smo u mogućnosti ponuditi sažete komentare važne za ovo područje. Općenito govoreći, polazište kontekstualizacije znanstvenika je *sebstvo* i grupa *sebstava*. Čak i u Malulekeovoj viziji svoje budućnosti, afrička teologija ostaje utemeljena na kolektivnom sebstvu, koliko god to sebstvo bilo različito i raznoliko. No, Pavao pokazuje da naše polazište mora biti Bog, onakav kakav nam se objavio. Biblija je naš autoritativan izvor informacija, Božje jedinstveno otkrivenje sebe nama. Ponavljam, početna točka za znanstvenike o kojima smo gore raspravljali je ovdje i sada. Pavao pokazuje da naše polazište mora biti početak u kojem je Bog sve učinio superlativno dobrim. Iako je grijeh narušio Njegovo savršeno stvaranje, On je predan njegovoj obnovi.

U Božjem programu obnove, uloga Crkve adventista sedmog dana je i dalje popravljavanje kršenja Božjeg zakona i Njegove Riječi. To obuhvaća završavanje djela Reformacije, odvratanje od ljudskih sredstava spasenja na Božji put i samo na Njegovu Riječ. Ona se nadograđuje na biblijski izvedeno razumijevanje: dezorijentirano čovječanstvo mora ponovno saznati neophodnu istinu o svom podrijetlu, o svom nastanku u ruci Boga Stvoritelja punog ljubavi. Samo kad se promatra iz te perspektive Kristovo se spasenje može pokazati u svom pravom veličanstvu. Za postizanje ovih ciljeva potrebna je najčvršća odanost na čelu *Sola Scriptura*.

34 Chapman, Mark. Annotated Bibliography of Black Theology: 1966-1979. Cone & Wilmore, 1: str. 441.

35 Maluleke, Tinyiko Sam. The Rediscovery of the Agency of Africans: An Emerging Paradigm of Post-Cold War and Post-Apartheid Black and African Theology. *Journal of Theology for Southern Africa* 108.1 (2000.). Str. 26.

Odabrana bibliografija

- Boff, Leonardo i Boff, Clodovis. *Introducing Liberation Theology*. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1987.
- Cone, James H. i Wilmore, Gayraud S. ur. *Black Theology: A Documentary History*. Sv. 2. Maryknoll, NY: Orbis, 1993.
- Kim, Kirsteen. Post-Modern Mission: A Paradigm Shift in David Bosch's Theology of Mission? *International Review of Mission* 89, br. 353 (travanj 2000.). Str. 172-179.
- Maluleke, Tinyiko Sam. 2000. Rediscovery of the Agency of Africans: An Emerging Paradigm of Post-Cold War and Post-Apartheid Black and African Theology. *Journal of Theology for Southern Africa* 108.1 (2000.). Str.19-37.
- Sugirtharajah, R. S., ur. *Voices From the Margin: Interpreting the Bible in the Third World*. Maryknoll, NY: Orbis Books, 1995.

SUMMARY

Hermeneutics and Culture

In the past, anthropologists defined culture as all learned behaviour that is socially acquired. More recently, the emphasis has shifted from learned behaviour to the communication of learned and of unlearned behavior. Lesslie Newbigin defined culture as "the sum total of ways of living developed by a group of human beings and handed on from generation to generation."³⁶ Since religion is part of the sum total of ways of living, Christians have to ask themselves how the message of Scripture can best be passed on to different cultures and different generations. This article will introduce the reader to some of the gender- and-culture based approaches to the interpretation of Scripture.

Key words: culture; Sola Scriptura; feminist theology; black theology; multiculturalism.

Izvornik: Lael O. Caesar. 2005. Hermeneutics and Culture. *Understanding Scripture. An Adventist Approach*. Ur. Reid, George W. Silver Spring, MD 20904: Biblical Research Institute, General Conference of Seventh-day Adventists. Str. 271-284.

Prijevod: Kristina Sabo

36 Lesslie Newbigin, *Foolishness to the Greeks: The Gospel and Western Culture* (Grand Rapids, MI : Eerdmans, 1986), p. 3.